

lah b. Mübârek gibi bazı erken dönem âlimleri Sâlim'i fukahâ-i seb'anın yedinci kişisi kabul etmekle beraber bu konu hakkında ilk eseri kaleme alan Abdurrahman b. Ebû'z-Zinâd başta olmak üzere birçok hadis, fıkıh ve tarih âlimi yedinci kişi olarak Ebû Bekir b. Abdurrahman'ı zikreder.

Sâlim'in vefat tarihi hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır. Ancak Halife Hişâm b. Abdilmelik'in hilâfeti boyunca yaptığı tek hac yolculuğu sırasında onu ziyaret ettiği ve hac dönüşünde Medine'de cenaze namazını kıldırıldığı dikkate alındığında Sâlim'in 106 yılının Zilhicce ayında (Mayıs 725) öldüğü söylenebilir. Sâlim b. Abdullah'ın hayatı ve İslâm ilimlerinin değişik dallarına ait literatürde yer alan görüşleri, Hüseyin b. Muhammed b. Matar el-Bellûşî tarafından Ümmülkurâ Üniversitesi'nde gerçekleştirilen *el-İmâm Sâlim b. Abdillâh b. Ömer b. el-Hatîb ve fıkhuhu* (1993) başlıklı doktora çalışmasında incelenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Hüccce 'alâ ehli'l-Medîne* (nşr. Seyyid Mehdi Hasan el-Kilânî), Beyrut 1964, I, 103, 119, 283; II, 161, 165; IV, 171; Şâfiî, *el-Üm*, I-VII, tür.yer.; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. Ali M. Ömer), Kahire 1421/2001, VII, 194-199; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 187; Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, *Nesebü Kureys* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 351; Ahmed b. Hanbel, *el-İlâli* (Vasiyyullah), II, 172, 463; III, 470, 482; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 115; a.mlf., *et-Târîhu'l-evsaf* (nşr. Muhammed b. İbrâhim el-Lahîdân), Riyad 1418/1998, I, 357, 388, 390; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh* (nşr. Ekrem Ziya el-Ömerî), Medine 1410, I, 359, 389, 424, 469, 471, 554-556, 645, 646; II, 226; Ebû Zür'a ed-Dimaşkî, *Târîh* (nşr. Şükrullah b. Ni'metullah Kücânî), Dimaşk 1980, I, 237, 244, 290; II, 714; Taberî, *Târîh*, Beyrut 1407/1987, IV, 114; Dülâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ* (nşr. Zekeriyâ Umeyrât - Ahmed Şemseddin), Beyrut 1420/1999, II, 49; İbn Ebû Hâtîm, *el-Merâsil* (nşr. Ahmed İsmâ el-Kâtib), Beyrut 1403/1983, s. 71; İbn Hibbân, *eş-Sikâh*, IV, 305; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 193-198; İbn Hazm, *el-Faşl* (Umeyre), IV, 174; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *et-Tebyîn fi esnâbi'l-Kureyşiyîn* (nşr. M. Nâyif ed-Düleymî), Beyrut 1408/1988, s. 408-409; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, III, 145-154; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 457-467; İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1991, II, 255-256.

EYYÜP SAİD KAYA

lâm tarihi sahnesine çıkışı Akabe biatlarıyla birliktedir; Müslümanlığı burada kabul etmiş ve Medine'de gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Hicret sırasında Kubâ'da Mekke'den gelecek olan Hz. Ali'yi ve beraberindekileri beklemek üzere birkaç gün kalan ve onlarla buluştuktan sonra 24 Eylül 622 Cuma günü yola çıkan Hz. Peygamber öğle vakti girince Rânûnâ vadisinde Sâlim b. Avf kabilesine misafir oldu ve bu vadideki namazgâhta ilk cuma namazını kıldırdı. Hicret kafilesi tekrar hareket ettiğinde Benî Sâlim'den İtbân b. Mâlik ve Abbas b. Ubâde (veya Nevfel b. Abdullah), Resûl-i Ekrem'in devesi Kasvâ'nın önüne geçip kendisini ve muhâcirleri koruyacak güçte olduklarını söyleyerek onları yurtlarında misafir etmek istediler (İbn Sa'd, I, 183; Semhûdî, I, 256).

Hz. Peygamber, Medine'ye yerleştikten sonra Kubâ'ya gidip gelişinde Benî Sâlim yurduna uğrar ve İtbân b. Mâlik gibi ileri gelenlere misafir olurdu. Sâlimoğulları hicretten sonra Resûl-i Ekrem'in en büyük destekçileri arasında yer aldılar ve katıldıkları gazve ve seriyyelerde önemli görevler üstlendiler. Hz. Peygamber'in münaflıkların yaptırdığı Mescid-i Dirâr'in yıkılması için emir verdiği iki kişiden biri Benî Sâlim'den Mâlik b. Duşşüm idi. Daha ziyade Medine'de yaşayan Sâlimoğulları özellikle Hulefâ-yi Râşidîn devrinde kabilelerinin adından çok ensar ya da Hazrec adlarıyla anılmıştır. Hulefâ-yi Râşidîn dönemindeki bütün savaşlara da katılan Sâlimoğulları, birçok şehid vermiştir. Harre Savaşı'nda ölenler arasında da bu kola mensup kişiler bulunuyordu (Halife b. Hayyât, s. 191).

Benî Sâlim yurdunda kılınan ilk cuma namazının hâtrasını yaşatmak için Ömer b. Abdülâzîz, Medine valiliği sırasında namazgâhın yanına Mescid-i Cum'a, Mescid-i Benî Sâlim, Mescid-i Âtike ve Mescid-i Vâdî adlarıyla meşhur olan bir mescid yaptırdı. Tarih boyunca aralarında Osmanlı Padişahı II. Bayezid'in de bulunduğu birçok yönetici tarafından tamir ve yeniden inşa ettirilen (son defa 1992'de) bu mescid Mescid-i Nebevî'ye yaklaşık 2,5 km, Mescid-i Kubâ'ya ise 350 m. uzaklıkta yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*, I, 68; İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, I, 169, 182-183; ayrıca bk. İndeks; Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Zekkâr), s. 29, 75, 191; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 259; Firûzâbâdî, *el-Megânimü'l-müftâbe fi me'âlimi Tâbe* (nşr. Hamed el-Câsir), Riyad 1389/1969, s. 13, 220, 381; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-*

vefâ bi-ahbâri dâri'l-Muştâfâ (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Beyrut 1404/1984, I, 256; Yû-suf Ragdâ el-Âmilî, *Me'âlimü Mekke ve'l-Medîne beyne'l-mâzî ve'l-hâzır*, Beyrut 1418/1997, s. 367-368; Ahmed b. Yâsin el-Hiyârî, *Târîhu me'âlimi'l-Medîneti'l-münevvere kadîmen ve hadîşen*, Riyad 1419/1999, s. 162-164.

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

SÂLİM BEY, Üsküdarlı

(ö. 1885)

Son dönem

Türk müzikisi bestekârlarından,
neyzen ve şair.

1829 veya 1830'da İstanbul Üsküdar'da doğdu. Zamanının meşhur ney üfleyenlerinden olduğu için Neyzen ve Üsküdar'da doğup şöhret bulduğu için Üsküdarlı lakaplarıyla anılır. Bestekâr Hacı Fâik Bey'in ağabeyidir. İyi bir tahsil gördüğü ve Ticaret Nezâreti'nde müdürlük yaptığı bildirilmektedir. Neyi Beşiktaş Mevlevihânesi şeyhi Neyzen Sâlih Dede Efendi'nin üvey kardeşi neyzen ve giriftzen Mehmed Said Dede'den öğrendi. Bazı kaynaklar ney hocasının neyzen ve tanburî Oskiyan Efendi olduğunu belirtmektedir (İbnülemin, s. 260). Müsiki konusunda ayrıca Hâşim Bey'den faydalandı.

Genç yaşta tasavvufa meylederek Sa'diyye tarikatına girdi. Üsküdar Ahmediyye'de Kefçe Dede mahallesi Karacaahmet cad-desinde bulunan Salı (Şeyh Cemal Efendi) Tekkesi'nin ikinci şeyhi Fethi Efendi'nin kızı Dürrîye Hanım'la evlendi ve bu evlilikten tek çocukları olan kızı Sâdiye dünyaya geldi. Daha sonra Fethi Efendi'ye intisap ederek ondan hilâfet aldı. Mevlevîlik ve Rifâilîlik'te de irtibatı vardı. Uzun süre Üsküdar Mevlevihânesi'nde neyzenbaşılık yapmasının yanında Cemal Efendi Tekkesi'nin son dönem zâkirbaşlılarından. Ney çalmadaki ünü yayılınca müsiki çevrelerinde aranan bir neyzen oldu. Bilhassa mansur ney üflemede çok başarılı idi. Genelikle yakın dostu giriftzen Rızâ Bey'le tekkelere devam edip buralarda ney üflerdi. Son yıllarda piyanonun Türk müzikisi icrasına katılması sebebiyle piyano ile eser icrasında boyu biraz kısaltılarak akordu tizleştirilmiş neyler üflediği söylenir.

Sâlim Bey, 22 Ramazan 1302 (5 Temmuz 1885) Pazar günü Sandıkçı Şeyh Ethem Efendi Rifâi Dergâhı'nda yapılan âyinde ney ile uşşak taksim yaptıktan sonra ism-i celâl zikri esnasında fenalaşarak Zâkirbaşı Dellâl Osman Efendi'ye "Kerîm Allah, rahîm Allah" ilâhisini okumasını söyledi ve bu sırada vefat etti (a.g.e., s. 260;

SÂLİM b. AVF (Benî Sâlim b. Avf)

(بنو سالم بن عوف)

Hazrec kabilesinin bir kolu.

Hazrec'in kollarından biri olup adını Sâlim b. Avf b. Amr b. Avf b. Hazrec el-Kah-tânî'den alır. Benî Sâlim'in tarihi Hazrec ile iç içedir (bk. HAZREC). Benî Sâlim'in İs-

Özalp, I, 583; Öztuna, II, 259). Ertesi gün Üsküdar Yeni Vâlide Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Salı Tekkesi tevhidhânesi altındaki türbeye kayınpederinin kabri yanına defnedildi. Vefatına Üsküdarlı Osman Şems Efendi, "Çaldı neyzen mîr Sâlim ömrünün son faslı" (1302) ve Üsküdarlı Talat, "Demim tekmîl kıldı âh neyzen mîr Sâlim âh" mısralarını tarih düşürmüştür. Mezar taşında Osman Şems'in dört mısradan oluşan tarihi yer almaktadır. Tekke ile türbe daha sonra harap olmuş, iki tarafına nar resmi işlenmiş kabir taşı ile mezarı da kaybolmuştur.

Sâlim Bey çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Bunlar arasında en tanınışları Neyzen Aziz Dede ile Giriftzen Âsım Bey'dir. Aynı zamanda şair olan Sâlim Bey'in şiirleri içinde terciibendi meşhurdur. Özellikle bestelediği saz eserleriyle tanınan Sâlim Bey'den günümüze bir ilâhi, iki şarkı ile dokuz peşrev ve saz semâisi ulaşmıştır (listesi için bk. Öztuna, II, 260). Müsiki âleminde çok yaygın olarak bilinen hicaz peşrevinin yanı sıra muhayyer peşrevi Tanbûrî Cemil Bey'in aynı makamdaki peşrevinden sonra en meşhur peşrev kabul edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 498, 500, 502-503, 568; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 259-260; Kip, *TSM Saz Eserleri*, s. 11, 15, 21, 40, 41, 51; Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı*, İstanbul 1993, s. 175; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, I, 582-584; Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul 2001, I, 260, 456-457; Beşir Ayvazoğlu, *Neyin Sırrı Hâlâ Hasret*, İstanbul 2002, s. 37-38; Öztuna, *BTMA*, II, 259-260.

HASAN AKSOY

SÂLİM MEVLÂ EBÛ HUZEYFE

(سالم مولى أبي حذيفة)

Mevlâ Ebû Huzeyfe Sâlim
b. Ubeyd (Ma'kıl) b. Rebîa
(ö. 12/633)

Sahâbî.

Aslen İran'ın İstahr şehrinde olup daha sonra Übüle'ye yerleşerek ticaret ve ziraatla uğraşan soylu bir aileye mensuptur. Çocukken Bizanslılar'ın Araplar'la birlikte Übüle'ye düzenlediği bir baskında esir alındı ve Benî Kelb kabilesinden birine köle olarak satıldı. Ardından Benî Kureyza yahudilerinden Sellâm b. Cübeyr tarafından satın alınarak Medine'ye getirildi. Sâlim'i Medine'de Sübeyte bint Ensâriyye satın aldı ve onu kendi çocuğu gibi yetiştirdi. Çıktığı ticaret seyahatinden döner-

ken Medine'ye uğrayan Ebû Huzeyfe burada Sübeyte ile evlendi ve eşiyile birlikte Sâlim'i de Mekke'ye götürdü. Mekke'de İslâm davetinin ilk yıllarında Ebû Huzeyfe ve Sübeyte ile birlikte müslüman olan Sâlim'i efendileri âzat edip evlât edindi. Evlâtlıkların gerçek babalarına nisbet edilmesini emreden âyet (el-Ahzâb 33/5) nâzil olunca Ebû Huzeyfe'nin mevlâsı olarak anılmaya başlandı.

Daha sonra Ebû Huzeyfe'nin diğer hanımını Sehle bint Süheyl, Hz. Peygamber'e gelerek Sâlim'in ergenlik çağına ulaştığını, yeni nâzil olan âyet gereğince tek odadan ibaret evlerine girip çıkmasının sıkıntı doğurduğunu söyledi. Resûlullah da kendisine Sâlim'i beş defa emzirmesini tavsiye etti, böylece onun sütanesi olacağı için mahremi haline geleceğini belirtti. Sehle de öyle yaptı ve onun sütanesi oldu (İbn Sa'd, III, 86-87). Sâlim'in o sırada yaşı büyük olduğu için Sehle'nin sütünü her gün bir kaba sağdığı, Sâlim'in de bunu içtiği kaydedilmektedir (a.g.e., VIII, 270-271; İbn Hacer, IV, 337). Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem'in bu tavsiyesine dayanarak büyük yaşta kalenin emmesiyle de süt evlâtlığının sabit olacağına dair fetva vermişse de başta Ümmü Seleme olmak üzere Resûl-i Ekrem'in diğer hanımları bunun sadece Sâlim ile Sehle'ye mahsus bir ruhsat olduğunu ileri sürmüşlerdir (el-Muvatta', "Rađâc", 12; Müslim, "Rađâc", 26; İbn Sa'd, VIII, 271). Nitekim ulemânin çoğunluğu süt hisimliğinin oluşabilmesi için çoğunun iki yaşından küçük olmasını şart koşmuş, bir kısmı da iki yıla en fazla altı ay veya bir yıl eklemiştir.

Kuvvetli hâfizasıyla dikkat çeken Sâlim, Kur'an'ı en iyi bilen ve en güzel okuyan sahâbilerden biriydi. Bu meziyeti dolayısıyla Hz. Peygamber'in Kur'an'ın kendilerinden öğrenilmesini tavsiye ettiği dört kurrâdan biri olarak saydığı Sâlim (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-aşhâb", 26, 27; "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 8), hicret yolculuğu sırasında Resûlullah henüz gelmeden önce Kubâ'da aralarında Hz. Ömer ve Ebû Seleme el-Mahzûmî gibi sahâbilerin de bulunduğu topluluğa namaz kıldırdı, bu sebeple "muhacirlerin imamı" diye tanındı. Hz. Âişe'nin bir gün mescidde duyduğu güzel bir Kur'an tilâvetini dinlemeye dalarak eve geç geldiği, gecikme sebebini öğrenen Resûlullah'ın gidip Sâlim'in Kur'an okuduğunu görünce, "Ümmetim içinde bunun gibileri var eden Allah'a hamdolsun!" dediği rivayet edilmiştir (Müsned, VI, 165; İbn Mâce, "İkâme", 176). Hz. Peygamber, Ebû Huzeyfe'den dolayı muhacir, Sübeyte'den dolayı ensar arasın-

da sayılan Sâlim ile Ebû Ubeyde b. Cerrâh veya Muâz b. Mâis'i kardeş ilân etti. Ebû Huzeyfe'nin, yeğeni Fâtıma bint Velîd ile evlendirdiği Sâlim, Ebû Abdullah künyesini aldıysa da çocuğu olmadı (İbn Kuteybe, s. 156).

Sâlim, Hz. Peygamber'le birlikte bütün savaşlara katıldı ve Uhud Gazvesi'nin en şiddetli anında Resûl-i Ekrem'in yanında bulunarak onun yüzünden akan kanları temizlemeye çalıştı. Amr b. Âs, Medine'de korkunun hüküm sürdüğü günlerden birinde Sâlim'in kılıcına sınımsız sarılmış olarak beklediğini görünce kendisi de hemen aynı vaziyeti almış, bunun üzerine Hz. Peygamber, insanların korkusunun Allah'a ve resulüne karşı olması gerektiğini hatırlatarak o ikisini örnek göstermiş (Müsned, IV, 203), benzer bir olayın Tebuk Gazvesi sırasında da yaşandığı kaydedilmiştir.

Hz. Ebû Bekir'in halifelîği döneminde Yemâme'de Müseylimetülkezzâb'a karşı yapılan savaşta Sâlim muhacirlerin bayraktarlığını yaptı. Onun müslümanların dağılmaya başladığı bir sırada "Biz Resûlullah zamanında böyle yapmazdık" diyerek bulunduğu yeri terketmediği, "Bayrağı bırakıp kaçarsam ben ne kötü bir Kur'an hâmil olurum" diyerek direndiği, sağ eli kopunca bayrağı sol eline aldığı, o da kesilince boynuyla kaldırmaya çalışarak şehid oluncaya kadar savaştığı kaydedilmiştir. Son anlarında Ebû Huzeyfe'nin de şehid olduğunu öğrenen Sâlim kendisini onun yanına taşımalarını istedi ve son nefesini onun yanında verdi (Rebûlelvel 12 / Mayıs-Haziran 633). Sâlim şehid olunca insanların, "Kur'an'ın dörtte biri gitti" dediği rivayet edilmiştir (Hâkim, III, 226). Sâlim malının üçe bölünmesini, birinin Allah yolunda harcanmasını, ikincisinin köle âzadına sarfedilmesini, kalan üçte birinin de kendisini hürriyetine kavuşturan efendilerine verilmesini vasiyet etmişti. Şehâdetinden sonra kalan mirastan 200 dirhemlik payı önce Hz. Ebû Bekir, ardından Hz. Ömer Sübeyte'ye gönderdiler. Ancak Sübeyte, Sâlim'i âzat ettiklerini, dolayısıyla onda bir hakları kalmadığını belirterek mirası geri çevirdi. Bunun üzerine para beytümâlê bırakıldı.

Hz. Ömer'in, "Sâlim'in Allah'a karşı çok güçlü bir muhabbeti vardır, o kadar ki Allah'tan korkmamış olsaydı bile O'na isyan etmezdi" dediği zikredilmiş (Ali el-Kârî, s. 253-255), bazı rivayetlerde Ömer'in bu sözü Resûl-i Ekrem'den naklettiği görülmüştür (Ebû Nuaym, I, 232-233; Şîrîye b. Şehredâr ed-Deylemî, I, 234). Ayrıca Hz.